

SIMON MÓNIKA

Csak a tökéletes képmásodat szeretném megalkotni...

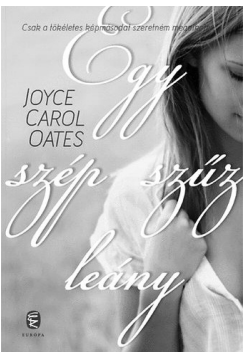
Joyce Carol Oates: Egy szép szűzleány

2011-ben a Forbes üzleti magazin nyilvánosságra hozott az internetes oldalán egy listát, amelyen a világ legnagyobb hatású írói szerepelnek. A cikk írója, Avril David szerint a listán szereplő írók azért bírnak jelentőséggel, mert képesek az olvasóközönséget befolyásolni gondolataikkal, írásaikkal. A cikk írójának személyes véleményét tükrözve Joyce Carol Oates, a posztmodernizmus tradicionalista szárnyát képviselő író a lista 9. helyét foglalja el.

Oates népszerűsége és írói termékenysége az 1960-as évek óta töretlen. Az irodalmi köztudatban az érzékeny témák tabutörőjeként is emlegetik. Regényeiben olyan tabutémák kerülnek előtérbe, mint a szexuális erőszak, a faji megkülönböztetés kérdése, valamint az emberi lét árnyoldalai.

Az író legutóbbi kisregénye az *Egy szép szűz leány* 2010-ben jelent meg az Európa Könyvkiadó gondozásában, M. Nagy Miklós fordításának köszönhetően. A mű eredeti címe (*A Fair Maiden*) kíváncsiságra készíti az olvasót még a szöveg olvasása előtt. A mű fordítója valószínűleg figyelembe vette a kifejezés szótári értelmezését is, ahol a „fair maiden” olyan nőnemű személyre utal, aki még nem volt házas, fiatal és szűz. Ez a regény hősnőjére, Katya Spivakra vonatkoztatva nem helytálló. Viszont létezik a kifejezésnek egy bővített értelmezése is, amely szerint a kifejezés olyan személyre vonatkozik, aki lojális, és akkor is a másik közelében van, amikor azt az illető személy legkevésbé várja. Katya lojalitása a kisregényben Marcus Kidderhez fűződő kapcsolatában nyilvánul meg, hűségesen teljesíti Kidder utolsó kívánságát. A cím találó, Katya Spivak tizenhat évesen olyan dilemmával szembesül, amelyet túl korán sodor útjába az élet.

Oates ismételen, a tőle megszokott módon tabutémával foglalkozik: az eutanáziával – az erkölcsi teherrel pedig kiskorú hősnőjét ruhazza fel. A történet főhőse, Katya Spivak tizenhat évesen érkezik dadaként a tehetős Engelhardt családhoz a New Jersey-i Bayhead Harborba. Katya az élet árnyoldalát tapasztalta gyerekként, olyan családban nőtt fel, ahol a mindennapi megélhetés gondjával küzdenek a szülők, a család széthullott, édesanyja pedig alkalmi munkákból próbált megélhetést biztosítani gyermekei számára. Katya világában a mintakép a megélhetésért küzdő szülő, gyakori a családon belüli erőszak, az alacsony képzettségi szint, és a kitörési lehetőség hiánya a társadalom perifériájára szorítja a családtagokat. Katya Bayhead

Harborba érkezve, lenyűgözve figyeli a gazdagok életét – a kikötőben horgonyzó jachtokat, mosolygós és elégedett arcokat. A Hilbreth Lakberendezés kirakata mellett sétálva óhatatlanul is szembesül múltjával. Az „álmotthon” kifejezés számára Vinelandet idézi, ahol felnőtt. Vinelandben az ember nem láthatott ilyen bútorokat csak „puha, formátlan, döngnagy bútorokat, szottyos szófákat, kopott műanyag székeket, dekorítlapos asztalokat” (18.).

Katya az egyik ilyen kisvárosi séta alkalmával ismerkedik meg Marcus Kidderrel, és annak invitálására megjelenik az idős úr Proxmire utcai házában. Katyát elbűvöli az idős Kidder figyelme és az előkelő Ocean negyed hangulata. Találkozásukkal elkezdődik az az ellentmondásos kapcsolat, amelyet úgy jellemezhetnénk leginkább, hogy Katyát pont annyira vonzza Marcus Kidder, mint ahogy taszítja is. Kidder a lelki társát véli felfedezni a tapasztalatlan és érzelmileg éretlen lányban. Katya második látogatása alkalmával egy fényes papírba csomagolt dobozt nyomott Katya kezébe. A dobozban egy vörös csipke-alsónemű lapult, amelyet Katya azon városi sétája alkalmával nézegetett, amikor Mr. Kidderrel találkozott. Az ajándékot sértőnek találva rohan ki a házból, azzal az elhárítással, hogy soha többet nem tér vissza. Kíváncsisága viszont újra és újra visszatere-li gondolatait az idős úrhoz.

Marcus Kidder köztisztelőnek örvend az Ocean negyedben, könyvtárat neveztek el róla, híres lett gyerekkönyveiről, amolyan filantrópként ismeri a kisváros, ahol az öregúr jótékonykodik, szereti a környékbelieket, de ennek ellenére magányosan éli hétköznapjait.

A kíváncsiság és a Katya által soha nem tapasztalt figyelmesség indítja el a kezdetektől érdekesnek mondható ambivalens kapcsolatot. Katya lehetőségeinek tárházát véli felfedezni ebben a kapcsolatban. Marcus Kidder nemcsak az anyagi biztonságot és jólétet jelenti számára, hanem az apát, a szerető és oltalmazó férfit is egyben. Katya, aki a felnőttkor határán táncol, tapasztalatlan a szerelem érzésében, kiforratlan személyiség, erős önbizalomhiánnyal. Többször felteszi magának a kérdést, hogy ő tényleg több-e, szerethető-e, valóban olyan, amilyennek Marcus Kidder látja. Vagy Katyát csak Kidder építette fel olyannak, amilyennek a férfi szerette volna látni. „Mr. Kidder a legnyugodtabb, legtárgyilagosabb hangján elmondta neki, hogy az életben nem is, a művészetben a tökéletességre törekszik, Katya »tökéletes képmását« akarja megalkotni, mert olyan tökéletesség ez, amit már sok-sok éve megpillantott, jóval azelőtt, hogy meglátta Katyát az Ocean Avenue-n.” (137.) Katya modellt ül a festőművésznek, eleinte felöltözve, majd ruha nélkül. A lány, aki értéktelennek tartotta magát, megerősítést vár Kidder szavaitól. „Olyan vonzó, fiatal nő vagy, Katya – azt kell mondanod magadnak, *Katya vagyok, különleges vagyok, én vagyok én.*” (107.) A lány naivan nincs tudatában annak, hogy a férfi nemcsak a szerelmet és az életet akarja a feltételezett lélektársától, de a megváltást és halált is egyben.

Az olvasó szemében Nabokovra emlékeztető Lolita-történet bontakozik ki. Kidderben az olvasó egy pedofil öregembert, Katyában pedig a naiv, emberi játszmáktól ártatlan kislányt véli felfedezni. Oates híres arról, hogy párbeszédet folytat ismert irodalmi narratívákkal, illetve átírja őket, karakterei között pedig az általa átírt narratívákból ismert szereplők tűnnek fel. Az *Egy szép szűz leány* olvasásakor úgy érezzük, hogy a történettel már találkoztunk a *Lolita* olvasásakor, viszont a kisregény utolsó negyven oldalán egymást érik a meglepetések. A Lolita-történet teljesen más irányt vesz, egy újabb tabutémával nehezedve az olvasóra. Zavarba ejtően új kérdéseket vet fel az író a halállal és a halálra készülődéssel kapcsolatban. A halál-motívummal a történetbe ékelt mese szolgál. „Egy királyságban a tenger mellett élt a szépséges szűz leány. És ennek a királyságnak a királya már nagyon öreg volt, s vágyott a halálra, mert nagyon sokat élt már, és készen állt meghalni, de félt a Haláltól” (200.), „a király elmagyarázta hitvesének, hogy

nem tisztátalan, testi szerelem végett tette őt hitvesévé, hanem azért, hogy ő legyen a kivégzője, s így túljárhasson a Halál eszén.” (203.) A mese a történet végén ölt valóságot. Teljesül a halálos beteg, Marcus Kidder kívánsága, aki Katya karjaiban hal meg.

A kisregény szól az eutanáziáról, a halálra való készülődésről és félelemről, arról, hogy mennyire tervezhető a halál, az ember vajon felhasználhat másokat arra, hogy hozzásegítsék a kegyes halálhoz. Oates az egyébként társadalmi szinten is vitatott eutanázia kérdését kiskorú hősnőjére, Katya Spivakra ruházza. Ez további kérdések láncolatát indítja el az olvasóban: vajon mennyire képes az érzelmileg törekeny tinilány megérteni a halálra készülő Kidder kívánságát, Kiddernek pedig mennyire áll jogában lelki teherként egy tinilányra ruházni kérését.

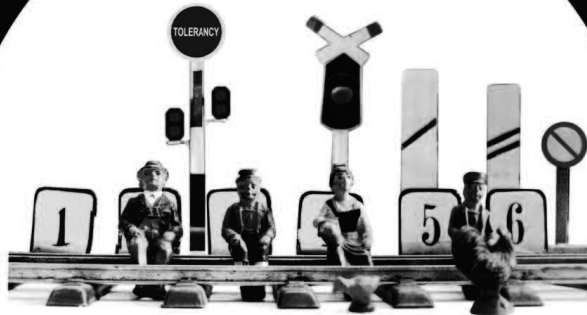
Oates tőle szokatlan módon érintőlegesen nyúl az eutanázia kérdéséhez. A külföldi folyóiratok recenziói ellentmondásos kritikával fogadták regényét. A történetet bulvárlapban megjelentethető, színes történetnek titulálták. Valóban Oates jelentéktelen kisregényről lenne szó? Az eutanázia kérdésének felvetése nem könnyed történet olvasására utal. Az, hogy Oates nem fejtí ki álláspontját a kisregényben, tükrözi a társadalom megtorpanó álláspontját az eutanázia kérdésével kapcsolatban. Fogalmazhatnánk úgy is, hogy felveti a kérdést, de az írónytől megszokott módon az olvasóra bízta az állásfoglalást.

Oates tollából ismételtelen tipikus amerikai regény született, egyetemes probléma felvetésével. Az íróny egyik erőssége a szereplők jellemábrázolása. Regényében minden szereplő a helyén van, kész jellemként kerül az olvasó elé, a szereplők tulajdonságát szinte az olvasó fogalmazza meg.

Oates világa mindannyiunk világa. Számtalanszor visszatérhetünk regényeihez, mert

ábrázolásmódja és cselekményvezetése egyedi. Amikor úgy érezzük, hogy a történet egyenes mederben halad a végkifejelet felé, a cselekményszál hirtelen új utakra tereli az olvasót, nem várt fordulatokkal találkozunk, az olvasás izgalmát fenntartva a regény befejezéséig.

(Joyce Carol OATES, *Egy szép szűz leány*, ford. M. Nagy Miklós, Európa Könyvkiadó, Budapest, 2010.)

Szögre akasztott idő,
vegyes technika, reflexfólia,
50×50 cm, 2011